

پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد: پروین مکارم، ۱۳۸۸

کیفیت اثبات عسر و حرج از دیدگاه مذاهب خمس و قانون مدنی

نوشته حاضر به عنوان «کیفیت و اثبات عسر و حرج از دیدگاه مذاهب خمس» و قانون مدنی نگاهی اجمالی به یکی از قواعد مهم فقهی است که در تمامی ابواب فقه عبادات و معاملات، جاری می‌شود. عسر و حرج از عناوین ثانویه‌ای است که در تمام ابواب و فروع فقهی در مورد احکام و قوانین شرعی مؤثر است، در نتیجه قاعده نفی عسر و حرج از قواعد بسیار مهمی است که در تعدیل و تکمیل قوانین شرعی نقش اساسی دارد. در این نوشتار به تناسب موضوع، ابتدا توضیحی کوتاه از قاعده فقهی و ثمرات آن ارائه شده و آنگاه به جنبه‌های سهولت (کمی و کیفی) و رفع عسر و حرج به عنوان لطف الهی در وضع تکالیف سخن به میان آمده و مورد پژوهش واقع شده است. در همین راستا به منظور نمایاندن پیشینه تاریخی بحث نمونه‌ای از فتاوای علما به استناد قاعده نفی عسر و حرج گزارش شده است. سرانجام با تبیین معانی لغوی و اصطلاحی عسر و حرج، به ادله مورد استناد قاعده (کتاب، سنت، عقل و اجماع) پرداخته و آنچه از مجموع به دست می‌آمده این است که اجماع به دلیل احتمال مدرکی بودن مثبت مدعا نیست، اما سه دلیل نخست با آن که مخالفینی دارند می‌توانند بر مدعا دلالت کنند. مفهوم قاعده، دایره شمول آن، رخصت یا عزیمت بودن مفاد قاعده، عرفی یا شرعی بودن مرجع تشخیص عسر و حرج، تطبیق آن با قانون مرور زمان و بررسی قاعده اضطرار که یکی از قواعد نزدیک به قاعده عسر و حرج است مورد بحث قرار گرفته است. و در بخش دیگری نگاهی به بررسی قاعده عسر و حرج در مورد طلاق مورد بررسی قرار گرفته است. که در این راستا به تعریف طلاق، چگونگی تبدیل حق طلاق زن از استثناء به یک قاعده حقوقی، نگاهی به ماده 1130 قانون مدنی، برخی از مصادیق عسر و حرج مطابق الحاقیه جدید مورد بررسی قرار گرفته است. و در فصل دیگر به بررسی قاعده عسر و حرج در بحث طلاق در آراء قضایی مورد پژوهش واقع شده است و در پایان نگاهی اجمالی به دیدگاه‌ها و نظرات مذاهب خمس در مورد عسر و حرج مورد بررسی قرار گرفته است. نتیجه‌ای که می‌توان از این تحقیق گرفت این است که خداوند هیچ کس را جز آنچه توانایی داده تکلیف نمی‌کند و بعد از هر سختی آسانی قرار داده است.

کلیدواژه‌ها: عسر حرج طلاق قانون مدنی مذاهب خمس

شماره‌ی پایان‌نامه: ۱۲۷۲۰۴۰۷۸۷۲۰۱۹

تاریخ دفاع: ۱۳۸۸/۰۶/۳۱

رشته‌ی تحصیلی: الهیات و معارف اسلامی

دانشکده: علوم انسانی

استاد راهنما: ناصر سلمانی ایزدی

استاد مشاور: دکتر محمود غفوری‌نژاد